

21.11.19

עמדת פורום ארגוני בריאות הנפש והצעות הפורום בנושא קצבאות לאנשים עם מוגבלות

פורום אירגוני בריאות הנפש פועל להעלאת מודעות ציבורית והובלת שינויים במעמדם וזכויותיהם של נפגעי הנפש בישראל. חברי הפורום מבקשים להדגיש את צרכיהם ולזעוק את זעקתם של נפגעי הנפש.

בבואנו לדון בקצבאות לאנשים עם מוגבלויות, יש לזכור שתי עובדות מרכזיות: האחת, **קבוצת הנכים הגדולה ביותר בישראל היא קבוצת נכי הנפש** - 34% ממקבלי קצבת נכות כללית הם בעלי סעיף ליקוי עיקרי נפשי¹, והשנייה - **קבוצת הנכים הענייה ביותר הינה קבוצת נכי הנפש**.

התחלואה הנפשית פורצת, לרוב, בגיל צעיר (בעשורים השני והשלישי לחיים) ובמקרים רבים הינה מחלה כרונית. כתוצאה מכך, **תקופת נכותם של נכי הנפש ממושכת יותר לעומת אנשים הסובלים ממחלות אחרות** (כמו מחלות פנימיות)².

נכי הנפש הינה קבוצת הנכים היחידה בה **הנכות הרפואית עצמה היא תולדה של פגיעה בכושר העבודה, בעצמאות התפקוד בחיי היום יום ובתפקוד הנפשי והחברתי**³, וזאת להבדיל מסעיפי הלקות האחרים, בהם הלקות וחומריתה מתארים לקות פיסית.

הפגיעה בכושר עבודתם של נכי הנפש, וההשלכה הישירה שיש לפגיעה זו על אמצעי הקיום העומדים לרשותם, באה לידי ביטוי באלה: **מבין כ-18,000 נכי נפש המקבלים שירותי שיקום בתעסוקה: כ-40% אינם מקבלים שכר או ששכרם החודשי הממוצע נמוך מ-600 ש"ח. פחות מ-10% משתכרים יותר מ-3,000 ש"ח**⁴.

בקרוב נכי נפש, שצלחו השתלבות בשוק העבודה, קיימים קשיי תפקוד רבים, הגבוהים בהשוואה לסובלים מליקויים עיקריים אחרים: (1) הם מחליפים, בממוצע, הכי הרבה מקומות עבודה (2) הרצף התעסוקתי שלהם הוא הנמוך ביותר בהשוואה לאחרים, כלומר יכולת ההתמדה שלהם במקום העבודה נמוכה ביחס לאנשים עם ליקויים אחרים⁵.

כל אלה מביאים לפגיעה קשה ברווחתם של נכי הנפש, בסיכויי השיקום שלהם, ואף בחיים עצמם. **תוחלת החיים של החולים בתחלואה נפשית קשה קצרה בכ-15 שנה משל האוכלוסייה הכללית**⁶.

למרות כל האמור לעיל, נכי הנפש הינם המקופחים ביותר, בקרב כלל ציבור הנכים.

קיפוח זה בא לידי ביטוי בכמה אופנים. הבולטים שבהם הם בקצבאות התפקוד ובסיוע בדיוור:

קצבאות תפקוד - חרף הקשיים התפקודיים המתוארים מעלה רק ל-4% מהנכים הכלליים עם ליקוי עיקרי נפשי מאושרות קצבאות תפקוד⁷. הדבר נובע מכך שיכולת ההתמדה במקום העבודה והיכולת לעבוד באופן רציף אינם מדדים המזכים בגמלה תפקודית, וכן בשל העדרה של הלימה בין קשיי התפקוד של נכי הנפש בתפקודי היום יום ובניידות לבין אמות המידה המזכות בקצבאות השר"ם והניידות. על אלה נוספים קשיים הנובעים מהעדר מענים לצרכים מוגברים בשל ההזדקנות המוקדמת של אוכלוסייה זו וכן קשיים בניצולם של המענים המיועדים לאוכלוסייה הכללית.

אפליה בדיוור - קיימת אפליה קיצונית ובלתי סבירה בין נכים מחוסרי הדיוור, הפוגעת בעיקר בנכי הנפש. **בעוד שנכים הרתוקים לכסא גלגלים נמנים על זכאי הדיוור הציבורי, נכים שאינם כאלה לא**

¹ מקבלי קצבת נכות כללית בשנת 2015, אופיר פינטו (המוסד לבטוח לאומי – מנהל המחקר והתכנון) (להלן: "פינטו"), שם לוח 6.
² כך למשל: שיעורם היחסי של נכי הנפש מבין המצטרפים למעגל הנכות בגילאים 18-34 הוא כ-43%, לעומת כ-10% מגיל 55 עד גיל פרישה. (פינטו - לוח 8).
³ סעיפים 33 ו-34 לתוספת לתקנות הביטוח הלאומי (קביעת דרגות נכות לנפגעי עבודה), תשטז-1956.
⁴ בריאות הנפש שנתון סטטיסטי 2017 ונתונים שנמסרו על ידי מטה השיקום באגף בריאות הנפש, משרד הבריאות
⁵ עוני, תעסוקה, שכר וקצבאות של מקבלי נכות כללית - המוסד לביטוח לאומי מנהל המחקר והתכנון, מחקרים לדיון 125 (מרץ) (2017) (להלן: "עוני, תעסוקה וקצבאות").
⁶ טיוטת ניר עמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל בנושא "השנים האבודות".
⁷ עוני תעסוקה וקצבאות, שם בעמוד 7.
לשם ההשוואה, בקרב בעלי ליקוי הראיה תחולת הזכאים היא 57% ובקרב בעלי הליקוי הניורולוגי היא 50% (שם בעמ' 3).

זכאים אלא להשתתפות בשכר דירה, בסכום סמלי העומד על כמחצית מהסכום הנדרש לשכירתו של חדר בדירת שותפים⁸. מירב המממשים זכאות זו להשתתפות בשכר דירה הינם נכי הנפש.

נכי נפש שאינם מסוגלים לממן שכר דירה ריאלי, נותרים "כלואים", בהוסטלים (על אף שאינם בהכרח זקוקים למסגרת מוסדית מסוג זה) או בבתי משפחותיהם, גם בבגרות מתקדמת. אין שיקום ללא קורת גג, וסכום ההשתתפות דהיום מסכל את מימוש זכותם הבסיסית של נכי הנפש, שהינה גם מטרתו המוצהרת של חוק שיקום נכי נפש בקהילה, לאפשר לכל נכי הנפש חיים נורמטיביים בקהילה.

לאור האמור לעיל, אנו דורשים להעמיד את סכום ההשתתפות בשכר דירה לנכה שאינו רתוק לכסא גלגלים על סך של 1500 ₪ לחודש.

דרישה זו צנועה ביחס לאפליה הבלתי מוצדקת שתמשיך להתקיים בין נכה רתוק לכסא גלגלים ונכה שאינו כזה. מימוש הדרישה יאפשר לנכה הנפש חיים בדירת שותפים בלבד, להבדיל מדירה משלו.

דרישה זו חיונית לשם מימוש החוק לשיקום נכי נפש בקהילה, מאחר ואין שיקום ללא קורת גג ותנאי מחיה מינימליים, שאינם מתקיימים בחיי המחסור להם נתונים נכי הנפש. עדכון סכום ההשתתפות בשכר דירה יאפשר את שילובם של רבים מנכי הנפש במגורים עצמאיים בקהילה, ויפנה את ההוסטלים למי שנזקקים למסגרת זאת.

דרישה זו מוצדקת שבעתיים משום עונייה של אוכלוסיית נפגעי הנפש, כמתואר לעיל, בין השאר, על רקע קביעתן של קצבאות תפקוד שאין בהן מענה לקשיי התפקוד של הנכות הנפשית. המלצה כאמור נכללה בדו"ח ועדת זליכה⁹ ונאמדה שם בתוספת תקציבית בסך של 300 מיליון ₪.

עדכון של סכום ההשתתפות בשכר דירה לנכה שאינו רתוק לכסא גלגלים לסכום של 1500 ₪, ביחד עם מנגנון עדכון ריאלי, הינו צעד דחוף ומיידי, צעד ראשון במתן הדעת והמענים לאפליה ולקיפוח של נכי הנפש במערך הקצבאות הכולל, שיבואו על תיקונם רק עם הכללתם בזכאי הדיוור הציבורי והתאמתן של קצבאות התפקוד השונות (קיימות וחדשות) לקשיי התפקוד הניצבים לפתחם.

אנו מבקשים להקצות את הסכום הנדרש לצורך הסדרה מלאה ומיידית של עדכון ההשתתפות בשכר דירה כמתואר לעיל, וזאת מחוץ למסגרת התקציבית של תיקון 200. בהנחה זאת אנו מצטרפים לאמור בנייר העמדה "מתווה קצבאות הנכות" שנשלח על ידי ארגון נכה לא חצי בן אדם וארגונים נוספים.

הפורום מבקש להציג את עמדת חבריו ביחס לייעוד המשאבים בימי השימועים, באמצעות:
 השופטת בדימוס ריבי צוק – יו"ר אירגון עוצמה 052-4526905
 עו"ד שנית סוקולובסקי-יואש, מזכירת עמותת אנוש ועוזרת מנכ"ל 054-9299541
 גבי תמי מצלאוי – מנכ"לית לשמה 058-7887487

על החתום,

ריבי צוק	סילביה טסלר-לזוביק	יסמין ענבר	ד"ר הלה הדס	תמי מצלאוי	ענבר אדלר	איילה ראלי
עוצמה	יספרא	האגודה לזכויות החולה	אנוש	לשמ"ה	החברה למתנ"סים	איכות בשיקום

⁸ חוות דעת שמאית עדכנית בעניין זה תומצא במידת הצורך.
⁹ המלצות לרפורמה בקצבאות הנכות בישראל (אפריל 2017).